

RM razvojni konsalting Kragujevac

IZVEŠTAJ O NALAZIMA ISTRAŽIVANJA

o efekatima primenjenih mera podrške
zapošljavanja/samozapošljavanja mladih iz Čačka,
Gornjeg Milanovca i Kraljeva koje su obezbeđivane
tokom 2012. godine kroz Lokalni akcioni plan za
zapošljavanje (LAPZ)

Izveštaj sačinila:
Radmila Miković, konsultantkinja
Jul, 2014. godine

Istraživanje je deo projekta "Učešće omladinskog civilnog sektora u kreiranju politika zapošljavanja mladih" faza II koji realizuju Biznis razvojni centar Kragujevac i Suadeo Čačak uz podršku Solidar Suisse/Swiss Labor Assistance SLA

SADRŽAJ	str.
Uvod	3
Opis metodološkog okvira istraživanja	4
Nalazi desk analize	6
Nalazi ankete	11
Zaključak sa preporukama	26
Aneks (upitnik za anketu)	

SKRAĆENICE

EU – Evropska unija
ČA - Čačak
GM – Gornji Milanovac
KV - Kraljevo
JR – Javni radovi
LAPZ – Lokalni ackioni plan za zapošljavanje
LS – Lokalna samouprava
LSZ – Lokalni savet za zapošljavanje
LSM – Lokalni savet za mlade
NRM – Subvencije poslodavcima za nova radna mesta
OCD – Organizacije civilnog društva
OSI – Osobe sa invaliditetom
PP – Program pripravnik
SZ – Subvencija za samozapošljavanje
SP – Stručna praksa
SSS – Srednja stručna sprema
VSS – Visoka stručna sprema

UVOD

Predmetno istraživanje je deo projekta "Učešće omladinskog civilnog sektora u kreiranju politika zapošljavanja mladih" faza II koji realizuju Biznis razvojni centar Kragujevac i Suadeo Čačak uz podršku Solidar Suisse/Swiss Labor Assistance SLA od 1. Maja 2014. godine, a zaključno sa 31. Novembrom 2014. godine, na teritoriji opština Čačak, Kraljevo i Gornji Milanovac. Projekat je namenjen prvenstveno organizacijama civilnog društva, sa ciljem da ih osnaži i ojača njihove kapacitete za aktivno učešće u kreiranju politika zapošljavanja mladih, u opštinama Čačak, Kraljevo i Gornji Milanovac. Realizacijom I faze projekta identifikovan je problem kao nedovoljno razvijene politike zapošljavanja mladih na projektnoj teritoriji. Odsustvo šireg dijaloga mladih, civilnog i biznis sektora sa lokalnim savetima za zapošljavanje kao i odsustvo podrške zapošljavanju mladih koje se ogleda kroz nedostatak specifičnih i inovativnih mera koje targetiraju mlade, centralni je problem kojim se projekat bavi kako bi doprineo većoj zapošljivosti mladih i unapredio dalji process kreiranja lokalnih politika zapošljavanja mladih na pomenutim teritorijama. Lokalne politike zapošljavanja postoje i donose se na godišnjem nivou, kroz Lokalni akcioni plan zapošljavanja kao instrument planiranja. Nedovoljna delotvornost lokalnih akcionih planova rezultat je postojanja opštih mera koje su nedovljno uticale na povećanje udela mladih u broju nezaposlenih lica, uprkos sredstvima koja lokalne samouprave izdvajaju za primenu LAPZ na godišnjem nivou. Osim statističkih podataka o zaposlenosti/nezaposlenosti, nema identifikovanih analiza efekata primenjenih mera.

Predmetno istraživanje efekata primene dosadašnjih mera usmerenih na zapošljavanje mladih na projektnoj teritoriji jedna je od aktivnosti gore spomenutog projekta koji za rezultat ima analizu, koja će omogućiti bolje planiranje mera u budućnosti, kao i racionalnije trošenje sredstava iz lokalnih budžeta usmerenih na zapošljavanje mladih. Sve u cilju podsticanja dijaloga između lokalnih saveta, mladih, biznis i civilnog sektora te razmatranja predloga konkretnih mera usmerenih na zapošljavanje mladih u lokalnoj zajednici kao i izgradnje novih konkretnih mera.

Konačno, predmetno istraživanje je rezultat jako bliske saradnje RM razvojnog konsaltinga, Razvojnog biznis centra iz Kragujevca i zajedničkih saradnika. Stoga, zahvalnost Biznis razvojnom centru na mapiranju i obezbeđivanju kontakata ispitanika, saradnicima Biznis razvojnog centra Kristini Milosevic iz Gornjeg Milanovca i Ivanu Milovanoviću iz Čačka na kontaktiranju i anketiranju ispitanika, saradnicima RM razvojnog konsaltinga Kseniji Rakić na pomoći u kreiranju upitnika, Mladenu Milutinoviću na pomoći u obradi podataka i Marijani Stojčić na pomoći u analizi podataka.

OPIS METODOLOŠKOG OKVIRA ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja

Izvršiti analizu efekata primene mera podrške zapošljavanja/samozapošljavanja mladih iz Čačka, Gornjeg Milanovca i Kraljeva koje su obezbeđivane tokom 2012. godine kroz Lokalni akcioni plan za zapošljavanje (LAPZ). Istraživanje treba da utvrdi kakav je njihov položaj na tržištu rada tokom 2013. i 2014. godine, sa ciljem identifikacije onih mera koje su delotvorne i daju rezultate kod mladih.

Ciljna grupa istraživanja

Istraživanje treba da obuhvati opštine Čacak, Gornji Milanovac i Kraljevo. Fokus je na mladima do 30. godina koji su u 2012. godini bili korisnici aktivnih mera zapošljavanja i samozapošljavanja LAPZ (stručna praksa, subvencije za samozaposljavanje, subvencije poslodavcima za samozaposljavanje, itd.).

Uzorak istraživanja

40-50% mladih koji su bili korisnici aktivnih mera zapošljavanja i samozapošljavanja LAPZ u 2012. godini iz Čačka, Gornjeg Milanovca i Kraljeva a pripradali u tom momentu kategoriji mladih do 30 godina. Na osnovu podataka NSZ za 2012. godinu, u Čačku je tokom 2012. godine merama LAPZ obuhvaćeno 75, Gornjem Milanovcu 10 a u Kraljevu 0 mladih do 30 godina. Anketiranje će poštovati princip jednakе zastupljenosti po pitanju pola, uzrasta i korišćenih mera.

Metode istraživanja

- Desk analiza

Ključna dokumenta:

1. LAPZ za 2012. godinu za Čačak, Gornji Milanovac i Kraljevo
2. Statistički podaci NSZ za 2012.godinu iz Čačka, Gornjeg Milanovca i Kraljeva

Ključna pitanja:

1. Utvrditi koje su mere podrške bile predviđene LAPZ.
2. Utvrditi koje su ciljne grupe predviđene merama (po starosti, polu, obrazovanju).
3. Utvrditi udeo mladih do 30 godina u kategoriji lica obuhvaćenim merama.
4. Zastupljenost muškaraca i žena u okviru mera predviđenih LAPZ u smislu analiza problema te njihove usklađenosti sa predviđenim merama (pogotovo one vezane za grupu mladih do 30 godina).
5. Utvrditi ukupan broj podržanih mera, udeo mladih do 30 godina u ukupnim merama a potom razvrstavanje po merama (koje mere i u kom broju su koristili mlađi do 30 godina).

- **Anketa**

Na osnovu nalaza i zaključaka desk analize, biće definisan upitnik kojim će biti anketirani mlađi do 30 godina koji su koristili mere podrške LAPZ tokom 2012. godine.

Koristiće se polustruktuisani upitnik sa sledećim pitanjima:

1. Koju su mere od ponuđenih koristili?
2. Šta vide kao dobru a šta slabu stranu korišćene mere?
3. Koju promenu im je korišćena mera donela?
4. Kakav je njihov današnji položaj na tržištu (da li su radno angažovani, kolika su im neto primanja, kakav im je obim posla ukoliko su samozaposleni ...)?
5. Da li su im bile dostupne informacije o svim postojećim meraima za zaposljavanje.
6. Da li su pored gore navedene mere koristili druge mere NSZ i ako jesu koje?
7. Da li su imali koristi od gore navedene mere i koje su?
8. Koje mere smatraju da bi bile korisne ali nisu bile ponuđene?
9. Kako procenjuju odnos zaposlenih u NSZ prema mlađima koji se interesuju/koriste mere?
10. Kao procenjuju odnos poslodavaca koji su u programu prema mlađima koji kod njih rade ili stažiraju?
11. Da li su ikada bili konsultovani u procesima izrade LAPZ i ako jesu kada i od strane koga?

- **Sumiranje nalaza i preliminarno izveštavanje**

Nakon prikupljenih popunjениh upitnika, dobijeni podaci se obrađuju i sumiraju u vidu preliminarnog izveštaja o nalazima istraživanja (koristi se SPSS statistički program obrade podataka). Izveštajem se obuhvataju svi nalazi po gradovima i ključnim pitanjima iz upitnika i stvorena osnova za produbljivanje kritičnih saznanja tokom radionica.

Bitni preduslovi istraživanja

1. Postojanje neophodne dokumentacije za desk istraživanje, pre svega LAPZ za 2012. godinu i relevantna statistika NSZ u navedenim gradovima.
2. Pristup kontaktima mlađih do 30 godina koji su bili korisnici mera LAPZ.
3. Anketari koji će intervjuisanje mlađih do 30 godina sprovesti u skladu sa datim instrukcijama, odgovorno i posvećeno.

Vremenski okvir istraživanja

Jun-jul 2014. godine

Uloge saradnika u istraživanju

Metodološki nacrt istraživanja, izradu, obradu i analizu upitnika i izveštavanje o nalazima istraživanja realizuje RM razvojni konsalting Kragujevac.

Prikupljanje dokumentacije za desk istraživanje, mapiranje, kontaktiranje i anketiranje ispitanika realizuje Biznis razvojni centar Kragujevac kroz svoje lokalne partnere.

NALAZI DESK ANALIZE

Izrada i usvajanje Lokalnih planova akcije za zapošljavanje (LAPZ) na godišnjem nivou i postojanje Lokalnog saveta za zapošljavanje (LSZ) u gradu/opštini, uslov su za sufinansiranje programa ili mera aktivne politike zapošljavanja na lokalnom nivou sredstvima iz budžeta Republike Srbije. Nacionalna služba za zapošljavanje je ključni partner lokalnim samoupravama u procesu realizacije LAPZ jer je ona zadužena za prijem, plasiranje i praćenje finansijskih sredstava namenjenih za realizaciju mera aktivne politike zapošljavanja definisanih LAPZ.

Desk istraživanjem je utvrđeno da Čačak i Kraljevo imaju donete LAPZ za 2012. godinu dok je Gornji Milanovac koristio LAPZ iz 2011. godine navodeći činjenicu da su sredstva izdvojena LAPZ za 2011. godinu počela da se koriste tek u septembru 2012. godine pa "nije bilo svrhe" donositi LAPZ za 2012. godinu. Zvanični dokument o ovoj odluci nije dostavljen tokom desk istraživanja jer je rečeno da nije ni sačinjen. Osim u slučaju Čačka, LAPZ za Kraljevo i Gornji Milanovac nije bilo moguće pronaći pretraživanjem sajtova lokalnih samouprava. Najmanje informacija o merama u smislu konkretnog iznosa po meri i predviđenog obuhvata korisnika sadrži LAPZ Kraljevo.

Sva tri LAPZ navode *mlade kao posebno osjetljivu grupu zaposlenih*, odnosno grupu teže zapošljivih lica. Uvidom u predviđene mere za 2012. godinu, i 2011. godinu u slučaju Gornjeg Milanovca, dolazi se do zaključka da iako sve tri lokalne samouprave izdvajaju mlade kao posebno osjetljivu kategoriju i specifične ciljeve svojih lokalnih planova usmeravaju ka mladima, samo je Gornji Milanovac planirao i realizovao konkretnu meru za mlade – program pripravnik za 10 mladih do 30 godina sa VSS, što je ujedno i jedina mera predviđena LAPZ. Čačak je u 2012. godini planirao i realizovao meru subvencija za samozapošljavanje, subvencija poslodavcima za novo radno mesto i javnih radova, sve tri bez obzira na godine starosti, pri čemu je bilo obuhvaćeno 75 mladih do 30 godina. U Kraljevu je u 2012. godini prioritet dat meri subvencija za samozapošljavanje, subvencija poslodavcima za novo radno mesto i javnih radova, sve tri bez obzira na godine starosti ali i meri zapošljavanja mladih do 35 godina kroz program stručne prakse. Međutim, na osnovu evidencije NSZ, ovim merama nije bila obuhvaćena nijedna mlađa osoba do 30 godina. U Nacrtu LAPZ Kraljevo za 2014. godine naveden je i podatak da su u 2012. godini finansirani samo javni radovi u javnim preduzećima što govori da je od četiri planirane mere LAPZ sprovedena jedna. Zajednička karakteristika sva tri LAPZ je ta da ne postoji rodno osjetljiva analiza potreba i problema nezaposlene populacije u navedenim gradovima pa su i samim tim predložene mere prilično rodno neutralne.

Desk istraživanjem je takođe utvrđeno da Nacionalna služba za zapošljavanje, lokalne filijale, vode evidenciju o korisnicima mera LAPZ ali da ona nije jedinstvena ili bar nije na jedinstven način dostavljena istraživačkom timu. Tako je u Čačku dobijen tabelarni prikaz o svim merama koje se sprovode pri NSZ sa jasnim razdvajanjem mera koje se finansiraju iz LAPZ kao i uvidom u to koje sve kategorije korisnika, a među njima i mladi do 30 godina, koriste koju meru, u kom broju, sa kojim stepenom stručne spreme, po godinama starosti kao i dužini nezaposlenosti. Takođe je dat i pregled broja lica koja su se zaposlila šest meseci nakon izlaska iz mere. Iz

Kraljeva je takođe dostavljen tabelarni prikaz svih mera NSZ sa jasnim razdvajanjem mera koje se finansiraju iz LAPZ ali samo za kategoriju mladih do 30 godina. Iz Gornjeg Milanovca nije dostavljena nikakva pisana informacije od strane NSZ već je od strane Saveta za zapošljavanje usmenim putem dobijena informacija da je u 2012. godini ukupno 10 mladih do 30 godina koristilo meru programa pripravnika a na osnovu LAPZ iz 2011. godine.

Primećeno je da su se sve tri filijale NSZ, a na osnovu konsultacija sa svojom direkcijom u Beogradu, pozvale na Zakon o zaštiti podataka o ličnosti na upit da se istraživačkom timu dostave kontakti korisnika mera LAPZ za 2012. godinu, kako bi se sa njima obavilo anketiranju o efektima korišćenih mera. Stoga je Biznis razvojni centar Kragujevac, kao je inicijator ovog istraživanja, mapiranje, kontaktiranje i anktiranje korisnika aktivnih mera zapošljavanja LAPZ 2012. godine u Čačku i Gornjem Milanovcu sproveo u saradnji sa svojim lokalnim partnerima uz podršku lokalnih saveta za zapošljavanje navedenih gradova.

U nastavku sledi pregled nalaza po gradovima i sledećim ključnim pitanjima:

1. Presek broja nezaposlenih u odnosu na ukupan broj stanovnika
2. Pregled mera Lokalnih akcionih planova za zapošljavanje (LAPZ) u 2012. godini
3. Broj mladih do 30 godina koji su koristili mere LAPZ tokom 2012. godine
4. Prikaz mera aktivnog zapošljavanja koje je NSZ nudila nezaposlenim licima u 2012. godini nevezano za LAPZ

NALAZ 1				
Grad	Presek broja nezaposlenih u odnosu na ukupan broj stanovnika			
	Ukupan broj stanovnika**	Ukupan broj mladih 15-30 godine **	Ukupan broj nezaposlenih*	Broj mladih nezaposlenih do 30 godina*
Čačak	115.337	28.500	9.919 5.649 žene (56.9%)	2.435 1.418 žene
Kraljevo	124.554	30.741	13.947 7.441 žene (46.65%)	3.965 2.063 žene
Gornji Milanovac	44.406	10.716	3.273 1.747 žene (53,37%)	802 460 žene
TOTAL	284 297	69 957	27 139 14 837 žene	7 202 3 941 žene

*Izvor: LAPZ za 2012. godinu Čačka i Kraljeva, LAPZ za 2011. godinu za Gornji Milanovac

** Izvor: Dokument "Opštine i regioni u R. Srbiji 2012", Republički zavod za statistiku, 2012

Efekti mera LAPZ 2012. godine na zapošljavanje/samozapošljavanje mladih u KV, ČA i GM

NALAZ 2						
Grad	Pregled mera Lokalnih akcionalih planova za zapošljavanje (LAPZ) u 2012. godini					TOTAL
	Subvencije za samozapošljavanje (SZ)	Subvencije poslodavcima za nova radna mesta (NRM)	Javni radovi (JR)	Stručna praksa (SP)	Program pripravnika (PP)	
Čačak	<ul style="list-style-type: none"> Iznos mere: 10.000.000,00 din. Iznos po korisniku: 200.000,00 din. Ukupan broj korisnika: 50 Minimalno trajanje: 12 meseci Nema starosne granice 	<ul style="list-style-type: none"> Iznos mere: 10.000.000,00 din. Iznos po korisniku: 200.000,00 din. Ukupan broj korisnika: 50 Minimalno trajanje: 24 meseci Broj radnika koji se moraju uposlitи: do 5 Nema starosne granice 	<ul style="list-style-type: none"> Iznos mere: 10.000.000,00 din. Neto plata mesečno: 17.600,00 -22.000,00 din. u zavisnosti od SSS Iznos obuke po korisniku: 50.000,00 din. Maksimalno trajanje: 6 meseci Nema starosne granice 	-	-	30.000.000,00 dinara
Kraljevo	<ul style="list-style-type: none"> Nema starosne granice Nema drugih podataka 	<ul style="list-style-type: none"> Nema starosne granice Nema drugih podataka 	<ul style="list-style-type: none"> Nema starosne granice Nema drugih podataka 	<ul style="list-style-type: none"> Do 35 godina Nema drugih podataka 	-	10.000.000,00 dinara
Gornji Milanovac	-	-	-	-	<ul style="list-style-type: none"> Iznos mere: 1.850.000,00 din. Bruto plata mesečno: 32.314,89 Ukupan broj korisnika: 10, do 30 godina sa VSS Maksimalno trajanje: 12 meseci 	1.850.000,00 dinara
TOTAL						41.850.000,00 dinara

Izvor: LAPZ za 2012 godinu za Čačak i Kraljevo .i 2011. godinu za Gornji Milanovac

NALAZ 3						
Grad	Broj mladih do 30 godina koji su koristili mere LAPZ tokom 2012. godine					TOTAL
	<i>Subvencije za samozapošljavanje (SZ) *</i>	<i>Subvencije poslodavcima za nova radna mesta (NRM)*</i>	<i>Javni radovi (JR)*</i>	<i>Stručna praksa (SP)*</i>	<i>Program pripravnika (PP)**</i>	
Čačak	26 od ukupno 64	23 od ukupno 57	26 od ukupno 93	-	-	75
Kraljevo	0	0	0	0	-	0
Gornji Milanovac	-	-	-	-	10	10
TOTAL	26	23	26	0	10	85

*Izvor: Izveštaj NSZ za 2012. godinu navđenih gradova

**Izvor: član Saveta za zapošljavanje Gornjeg Milanovca

NALAZ 4

Mere aktivnog zapošljavanja NSZ u 2012. godini i broj mladih do 30. godina koji su ih koristili

Mere	Čačak	Kraljevo	Gornji Milanovac
Procena zapošljivosti i IPZ	6 330	0	
Sajmovi zapošljavanja	661	582	
Obuka za aktivno traženje posla	639	484	
Savetovanje i FOZ	80	192	
Selekcija i klasifikacija	241	173	
Trening samoefikasnosti	7	4	
Klub za traženje posla	69	198	
Motivaciona-akciona obuka za Rome	16	25	
Stručna praksa	73	67	8
Obuke za tržište rada	6	18	
Druga šansa – I ciklus	4	42	
Druga šansa – II ciklus	7	20	
Druga šansa – III ciklus	11	16	
Informativne i savetodavne usluge u poslovnim centrima	101	150	
Edukacije u poslovnim centrima	72	125	
Subvencije za samozapošljavanje osnivača	8	12	5
Subvencija za samozapošljavanje OSI	0	0	
Jednokratna isplata novčane naknade za samo zapošljavanje	1	1	
Subvencije poslodavcima za otvaranje novih radnih mesta	4	14	
Otvaranje novih radnih mesta OSI	0	4	
Javni radovi	16	35	5
Javni radovi OSI	22	24	9
TOTAL	8 368	2186	27

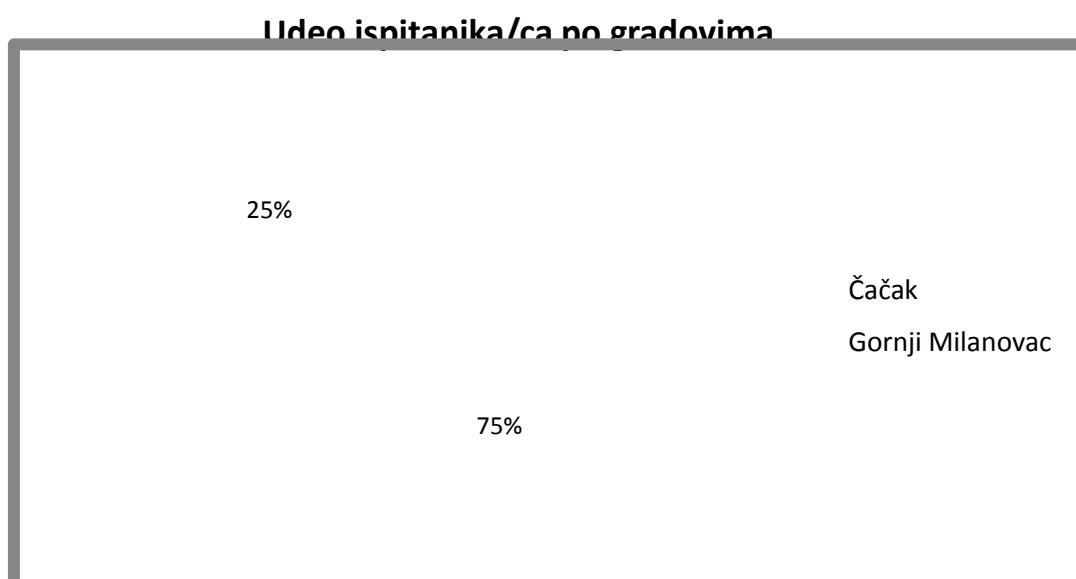
Izvor: Izveštaj NSZ za 2012. godinu navđenih gradova. Obzirom da podaci za Gornji Milanovac nisu dostavljeni, podaci za isti grad nisu ni mogli biti prikazani.

NALAZI ANKETE

1. STRUKTURA ISPITANIKA/CA

Udeo ispitanika/ca po gradovima (u %)

U anketi je učestvovalo ukupno 36 ispitanika/ca od mapiranih 85, čime je pokriven uzorak od 42,35%. U Čačku je od 75 mapiranih dobijeno kontakt podataka za 70 a u Gornjem Milanovcu za svih 10. U Čačku je u anketi učestovalo 27 ispitanika/ca a u Gornjem Milanovcu 9. Anketari su kontaktirali sva mapirana lica a najčešći razlozi zbog čega anketiranje nije bilo moguće obaviti su nejavljanje, nedostupnost, netačan ili neispravan broj telefona, samo je par lica odbilo da učestvuje u anketiranju.

Starosno-polna struktura ispitanika/ca

Starosne grupe (udeo u %)					
20-24		25-29		30-32	
Udeo muškaraca	Udeo žena	Udeo muškaraca	Udeo žena	Udeo muškaraca	Udeo žena
71%	29%	44%	56%	61%	39%

U Gornjem Milanovcu korisnici mera za zapošljavanje, bile su uglavnom žene (89%), dok su u Čačku muškarci u većini koristili mere (60%). Korisnici/ce mera u Čačku su najbrojniji u starosnoj grupi 25-29 godina (44%), dok ih u preostale dve grupe, 20-24 ima 26%, odnosno 30-32 godine 30%. Korisnici/ce mera u Gornjem Milanovcu su većinom iz starosne grupe 30-32 godine (56%), dok je u starosnoj grupi 25-29 godina preostalih 44%.

Stepen obrazovanja ispitanika/ca

Najveći broj ispitanika/ca ima završen fakultet (56%) ili srednju školu (39%) dok samo 5% ima završenu višu školu.

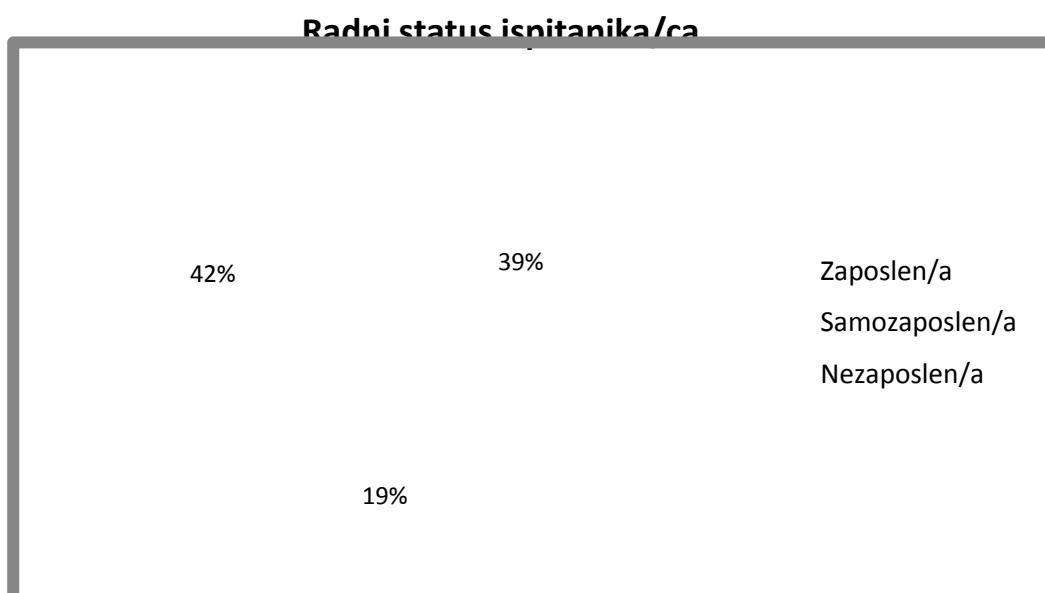

Svi korisnici mera u Gornjem Milanovcu su visoko obrazovani (fakultetska diploma), dok u Čačku 52% korisnika/ca mera ima diplomu srednje škole, 7% ima završenu višu školu, a 41% ima fakultetsku diplomu.

2. RADNI STATUS

Trenutni radni status ispitanika/ca

Kada je u pitanju trenutni radni status ispitanika/ca, 58% ih je zaposleno ili samozaposleno dok 42% izjavljuje da je nezaposleno.

Od svih korisnika/ca mera u Čačku, trenutno je zaposleno 37%, samozaposleno je 26%, dok je bez zaposlenja 37% ispitanika. Što se korisnika/ca mera u Gornjem Milanovcu tiče, trenutno je zaposleno 44%, dok je bez posla 56% ispitanika.

	Zaposleni/e	Samozaopleni/e	Nezaposleni/e
Čačak	37%	26%	37%
Gornji Milanovac	44%	-	56%

NEZAPOSLENI

Trajanje nezaposlenosti

U vreme kada su učestvovali u istraživanju, 60% mladih je bilo bez zaposlenja duže od godinu dana, dok je 33% bilo bez posla između 6 i 12 meseci. Od ukupnog procenta ispitanika/ca koji/e trenutno nisu zaposleni/e, 80% je izjavilo da je ranije imalo zaposlenje dok je 20% bilo bez zaposlenja.

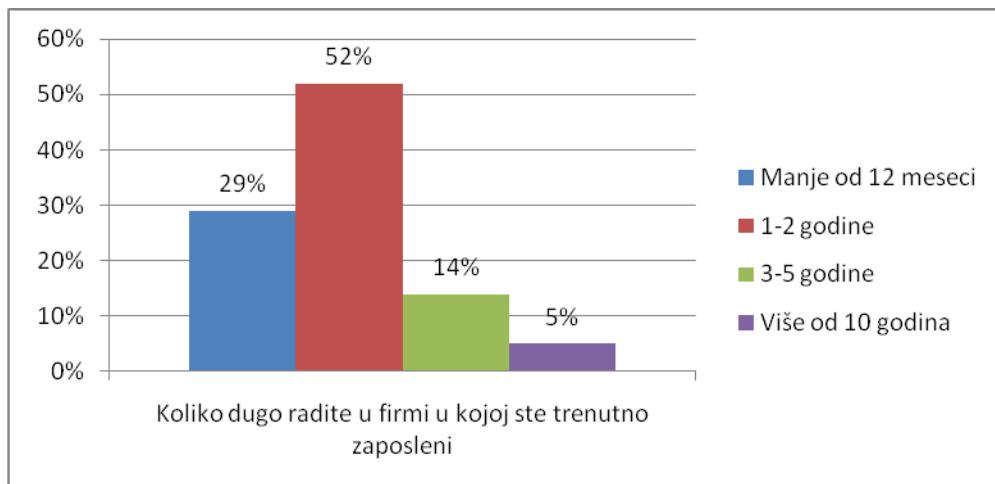
U Čačku je od svih trenutno nezaposlenih korisnika/ca mera, 50% nezaposleno preko godinu dana, 40% od 6-12 meseci, a 10% manje od 3 meseca. U Gornjem Milanovcu je 80% ispitanika/ca nezaposleno duže od 12 meseci, dok je 20% nezaposleno između 6-12 meseci.

Ispitanici/ce sa visokom stručnom spremom su najčešće navodili/e da su njihova prethodna radna mesta bila vezana za javni sektor (pravnici/e u opštini i javnom preduzeću, referent/kinja) dok je par njih odgovorilo da je radilo kao otkupljivač/ica zlata i proizvođač/ica galanterije. Ispitanici/ce sa višom i srednjom školom su navodili pozicije radnika na građevini, popravci vozila, održavanju sistema nadzora, grafički dizajn i fizioterapija. Dvoje ispitanika/ca sa srednjom školom i jedan sa fakultetom je izjavilo da nije imalo nikakvo radno mesto.

ZAPOSLENI/SAMOZAPOSLENI

Koliko dugo ste na trenutnom zaposlenju

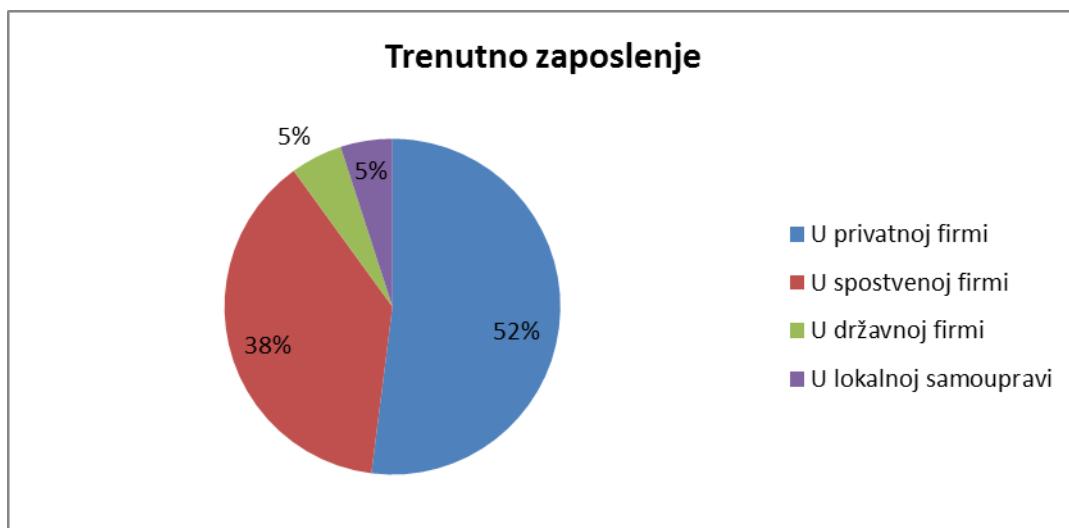
Od ukupnog broja ispitanika/ca, najveći procenat njih, 52%, je u radnom odnosu između 1-2 godine. Njih 29% izjavljuje da je zaposleno manje od 12 meseci a 14% da je zaposleno između 3-5 godina dok je samo 5% zaposleno više od deset godina.

Od ukupnog broja ispitanika/ca u Čačku, 23% je na trenutnom zaposlenju manje od 12 meseci, 59% je na trenutnom zaposlenju između 1 i 2 godine, 12% između 3-5 godina, dok je 6% na trenutnom zaposlenju više od 10 godina. U Gornjem Milanovcu 50% ispitanika/ca nalazi se na trenutnom zaposlenju manje od 12 meseci, dok je 25% zaposleno između 1 i 2 godine i isti procenat ispitanika/ca (25%) je zaposlen između 3 i 5 godina.

Mesto zaposlenja

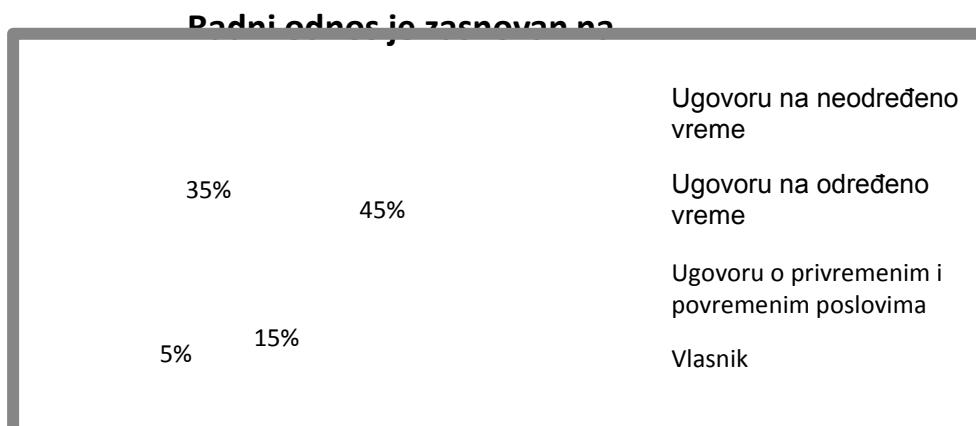
Kada je u pitanju mesto zaposlenja, 52% ispitanika/ca izjavljuje da radi u privatnoj firmi, 38% u sopstvenoj firmi, 5% u državnoj firmi i 5% u lokalnoj samoupravi.

Od ukupnog broja ispitanih u Čačku, 59% ispitanika/ca trenutno je zaposleno u privatnoj firmi, dok je 41% ispitanika/ca zaposleno u sopstvenoj firmi. U Gornjem Milanovcu 25% ispitanika/ca radi u privatnoj firmi, 25% u sopstvenoj, 25% u državnoj i 25% ispitanika radi u lokalnoj samoupravi.

Radni odnos

Kada je u pitanju tip radnog odnosa, svi/e ispitanici/ce su osim jednog koji nije naveo tip ugovora, izjavili da su formalno zaposleni od čega 45% po ugovoru na neodređeno vreme, 15% po ugovoru na određeno vreme, 5% po ugovoru o privremenim i povremenim poslovima. 35% ispitanika/ca koji/e pripadaju kategoriji samozaposlenih lica je izjavilo da je vlasnik te se kao zvaničan dokument zaposlenja koristi registracija preduzetničke firme.

Od ukupnog broja ispitanih u Čačku, 37% ima radni odnos zasnovan na ugovoru na neodređeno vreme, 19% ima radni odnos zasnovan na ugovoru na određeno vreme, dok je 44% ispitanika/ca istaklo da su vlasnici firme u kojoj su zaposleni. U Gornjem Milanovcu 75% ispitanika/ca zaposleno je na ugovoru na neodređeno vreme, dok je 25% na ugovoru o privremenim i povremenim poslovima. (Napomena: Jedan ispitanik iz Čačka nije dao odgovor na ovo pitanje).

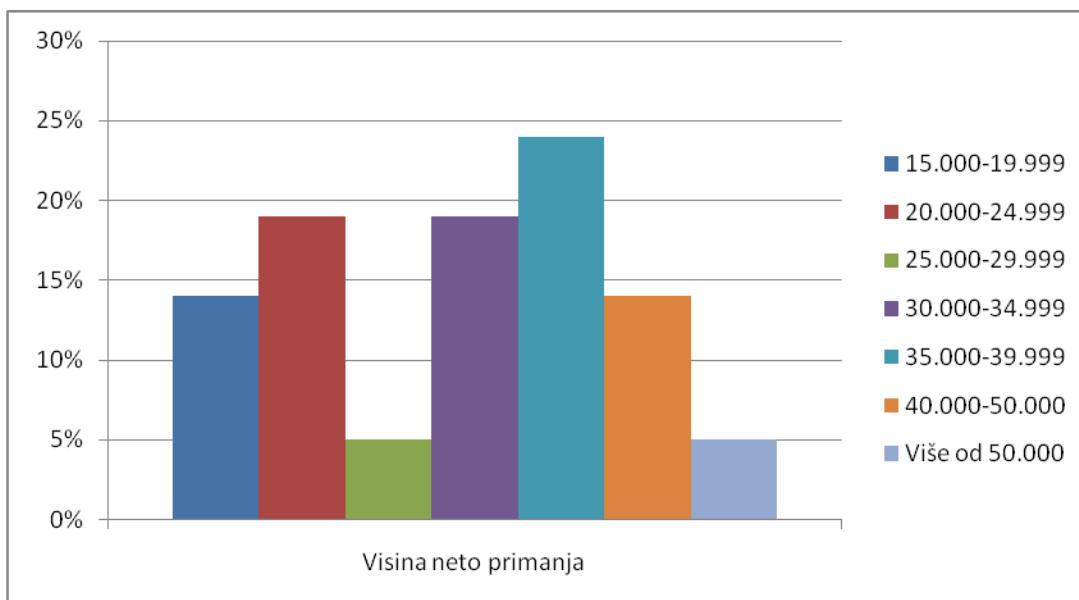
Kada je u pitanju sistematizacija radnih mesta, ispitanici/ce sa visokom stručnom spremom su navodili da su danas uglavnom zaposleni na tehničkim i administrativnim pozicijama (inžinjer u proizvodnji, referent/kinja, administrativni/a radnik/ca, tehnički/a asistent/kinja) osim jedne osobe koja je navela da radi kao radnik/ca u foto radnji. Ispitanici/ce sa srednjom stručnom spremom su navodili da su danas uglavnom zaposleni na pozicijama radnika (u sušari, proizvodnji, uslužnim delatnostima poput firzera, trgovca i majstora) osim dve osobe koje su navelle da rade kao TV snimatelj i urednik.

Kada su u pitanju radne pozicije na kojima su ispitanici/ce radili pre sadašnjeg zapošljenja, primetno je da su ispitanici/ce sa visokom stručnom spremom navodili poslove kao što su radnik za obradu kamena, metala, bravara, sezonač dok je polovina njih navelo da je radilo kao pripravnik/ca i komercijalist/kinja. Oni sa srednjom stručnom spremom su navodili tipove poslova poput konobar/ice, radnika/ice u proizvodnji nameštaja, na građevini, javni radovi dok je samo jedan naveo da je radio kao novinar.

Kada ju pitanju kategorija samozaposlenih, interesantan je podatak da dominiraju proizvodni poslovi, 61% ispitanika/ca je razvilo sopstveni posao u oblasti proizvodnje i obrade metala, proizvodnje papira i kolača dok je samo 29% u oblasti uslužnih delatnosti i do web dizajna i učenja stranih jezika.

Visina primanja

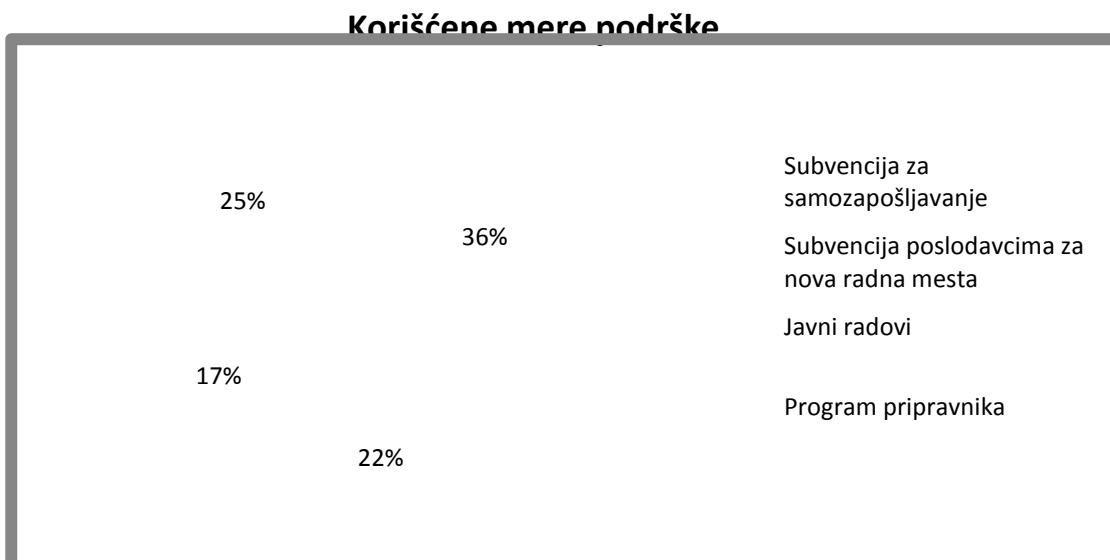
Kada je u pitanju visina primanja najveći procenat ispitanika/ca, skoro 25% navodi iznos plate između 35,000-40,000 dinara. Samo 5% ispitanika/ca navodi da su im primanja iznad 50,000 dinara. Takođe je primetno da blizu 20% ispitanika/ca radi za iznose od 20,000-25,000 dinara i 30,000-35,000 dinara dok oko 15% ispitanika/ca radi za iznose između 15,000-20,000 i 40,000-50,000 dinara.

3. MERE PODRŠKE

Korišćene mere podrške obuhvaćene LAPZ

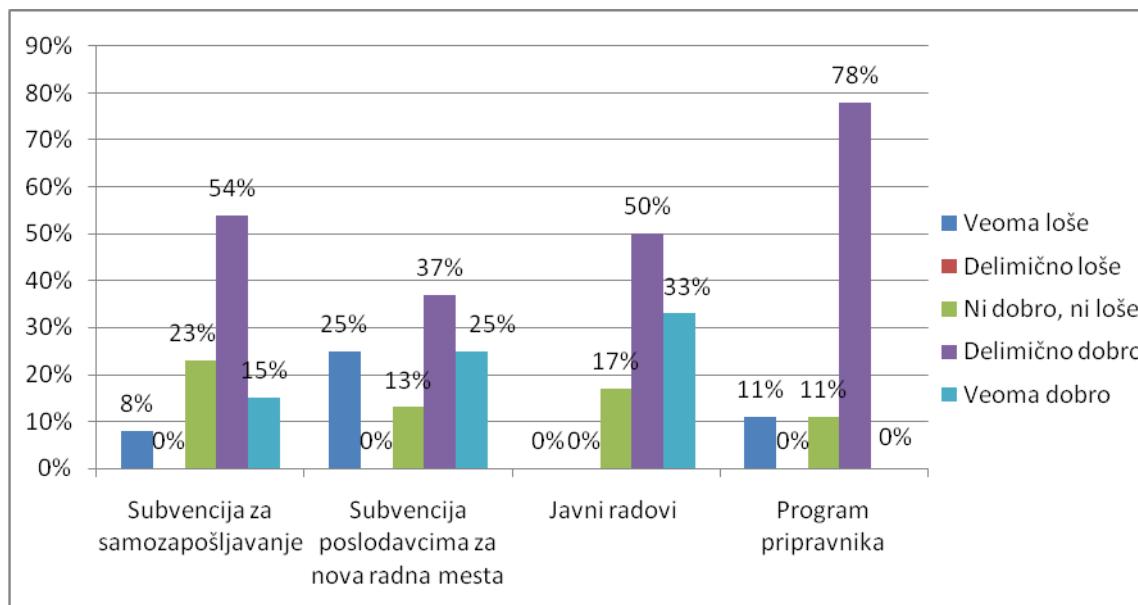
Kada je u pitanju udio ispitanika/ca u ukupnim merama podrške, njih 36% je koristilo subvenciju za samozapošljavanje, 25% program za pripravnike, 22% subvenciju poslodavcima za novo radno mesto a 17% je bilo uključeno u javne radove.

U Čačku je 48% ispitanika/ca koristilo meru subvencije za samozapošljavanje, 30% je koristilo meru subvencija poslodavcima za nova radna mesta, a 22% je koristilo meru javni radovi. U Gornjem Milanovcu svi/e ispitanici/e su koristili/e meru program pripravnika.

Zadovoljstvo ispitanika korišćenim merama podrške LAPZ

Kada je u pitanju zadovoljstvo ispitanika/ca korišćenim merama podrške LAPZ, njih preko 50% je ocenjeno program pripravnik, subvencije za samozapošljavanje i javne radove kao delimično dobre. Najkritikovanija mera je ona namenjena poslodavcima za nova radna mesta koju je 25% ispitanika/ca koja je bila korisnik ove mere ocenila kao veoma lošu.

KORISNICI/E MERA I NJIHOV TRENUITNI RADNI STATUS

Kada je u pitanju trenutni radni status korisnika/ca mera, on je prikazan u sledećoj tabeli:

	Zaposlen/a	Samozaposlen/a	Nezaposlen/a
Subvencija za samozapošljavanje	15%	54%	31%
Subvencija poslodavcima za nova radna mesta	87%	-	13%
Javni radovi	17%	-	83%
Program pripravnika	44%	-	56%

Od ispitanika/ca korisnika mera koji su trenutno zaposleni, sledeći procenat radi u:

	U privatnoj firmi	U sopstvenoj firmi	U državnoj firmi	U lokalnoj samoupravi
Subvencija za samozapošljavanje	22%	88%	-	-
Subvencija poslodavcima za nova radna mesta	100%	-	-	-
Javni radovi	100%	-	-	-
Program pripravnika	25%	25%	25%	25%

Dobre i loše strane korišćenih mera prema mišljenju korisnika/ca

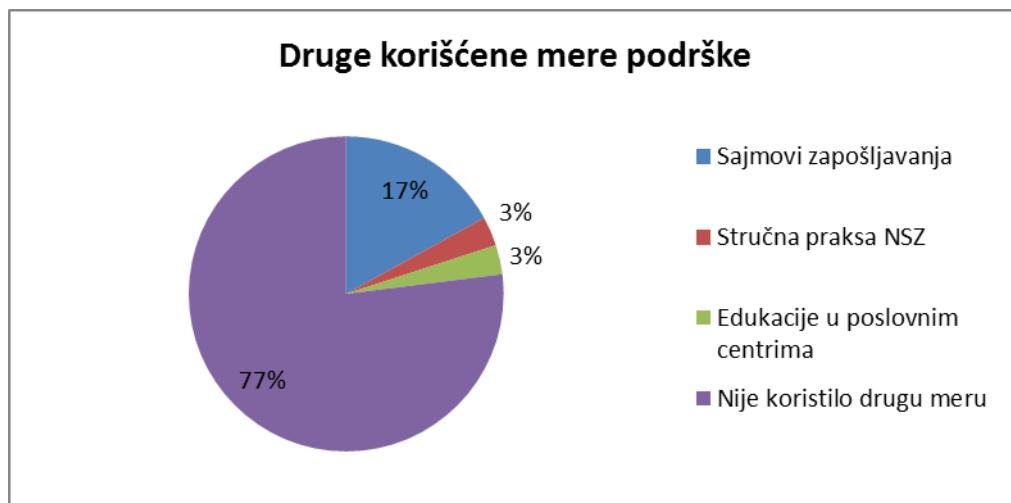
Donje tabele ilustruju viđenje ispitanika/ca o tome šta su dobre i loše strane korišćenih mera kao benefiti od korišćenja istih.

	Dobre strane korišćene mere	Loše strane korišćene mere
Subvencija za samozapošljavanje	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prilika za započinjanje posla (šansa za mlade) – 85% 2. Prestanak rada na “crno” – 15% 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nedovoljna finansijska sredstva – 67% 2. Loši kriterijumi odabira – 16% 3. Nedostatak dalje podrške – 9% 4. Nedovoljna priprema lica za otpočinjanje posla – 8%
Subvencija poslodavcima za nova radna mesta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prilika za zaposlenje – 49 % 2. Stimulacija za poslodavce – 37% 3. Ništa dobro – 14% 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nedovoljna kontrola poslodavaca – 50% 2. Poslodavac zapošljava dok traje mera – 25% 3. Nedovoljno sredstava – 25%
Javni radovi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dobri uslovi rada – 40% 2. Prilika za zaposlenje – 20% 3. Sigurna zarada – 20% 4. Sticanje radnog iskustva – 20% 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mera traje kratko – 75% 2. Nepostojanje plana za nastavak angažovanja – 25%
Program pripravnika	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sticanje radnog iskustva – 67% 2. Mogućnost za zaposlenje – 33% 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mera je vremenski ograničena – 44% 2. Nepostojanje mogućnosti da se produži zaposlenje – 33% 3. Niska zarada – 11% 4. Zaposlenje nije usklađeno sa strukom lica koje ulaze u program – 12%

Korišćena mera	Da li je mera donela nekakvu promenu		
	Da	Ne	Kakvu?
Subvencija za samozapošljavanje	100%	0%	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pozitivan podsticaj – 39% 2. Uvid u posao i stanje u privredi – 23% 3. Sticanje radnog iskustva – 15% 4. Prestanak rada na „crno“ – 15% 5. Mogućnost da radiš šta voliš – 8%
Subvencija poslodavcima za nova radna mesta	87%	13%	<ol style="list-style-type: none"> 1. Radni staž – 29% 2. Sigurne prihode – 29% 3. Zdravstveno osiguranje – 14 % 4. Lično usavršavanje i napredovanje – 14% 5. Spoznaju da su prava radnika mizerna – 14%
Javni radovi	100%	0%	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sticanje radnog iskustva – 50% 2. Radni staž – 17% 3. Sticanje poznanstava i kontakata – 17% 4. Priliku da budu aktivni – 16%
Program pripravnika	11%	89%	<ol style="list-style-type: none"> 1. Radni staž – 100%

Druge korišćene mere podrške od strane NSZ

Najveći broj ispitanika/ca, njih 77% nije koristilo nijednu drugu meru u ponudi NSZ. Ostali/e ispitanici/e su najčešće koristili sajmove zapošljavanja, stručnu praksu i edukacije u poslovnim centrima.

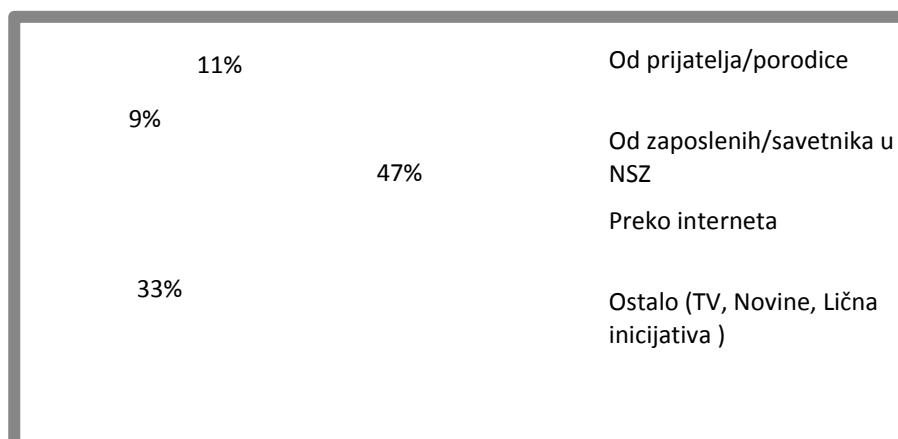

Stručna praksa i edukacije u poslovnim centrima su ocenjene kao veoma značajne mere podrške, dok ispitanici/e smatraju da sajmovi zapošljavanja nemaju velikog značaja.

U Čačku su ispitanici/ce od drugih mera podrške koristili sajmove zapošljavanja (80%) i edukacije u poslovnim centrima (20%). U Gornjem Milanovcu 66% ispitanika koristilo je sajmove zapošljavanja, a 34% stručnu praksu NSZ.

Kako su saznali za mere za zapošljavanje

Najveći broj ispitanika/ca, njih 47%, je navelo da je o postojanju mera saznavalo preko prijatelja i porodice, 33% preko NSZ, 11% preko medija a 9% preko interneta.

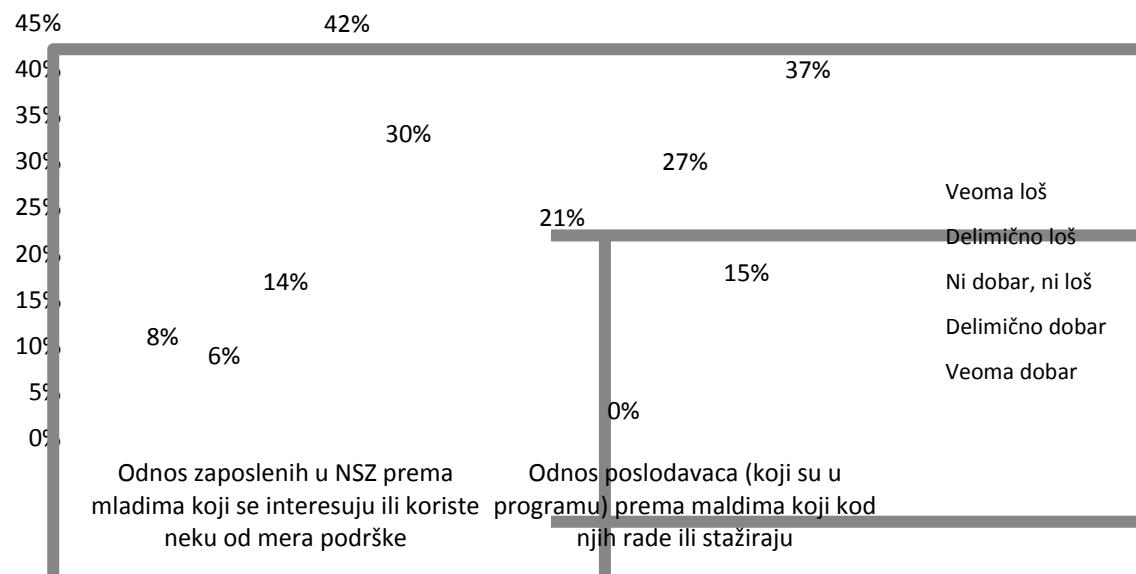

U Čačku je 48% ispitanika/ca saznalo za mere podrške od prijatelja ili porodice, 33% od zaposlenih u NSZ ili od savetnika NSZ, 7% preko interneta, dok je 12% saznavalo preko drugih izvora (TV, novine, u civilnoj vojsci (jedan ispitanik je služio vojsku u biblioteci:)). U Gornjem Milanovcu 45% ispitanika/ca saznavalo je za mere podrške od prijatelja ili porodice, 33% od zaposlenih u NSZ ili od savetnika NSZ, 11% preko sajta NSZ i 11% na ličnu inicijativu.

Odnosi sa pružaocima podrške

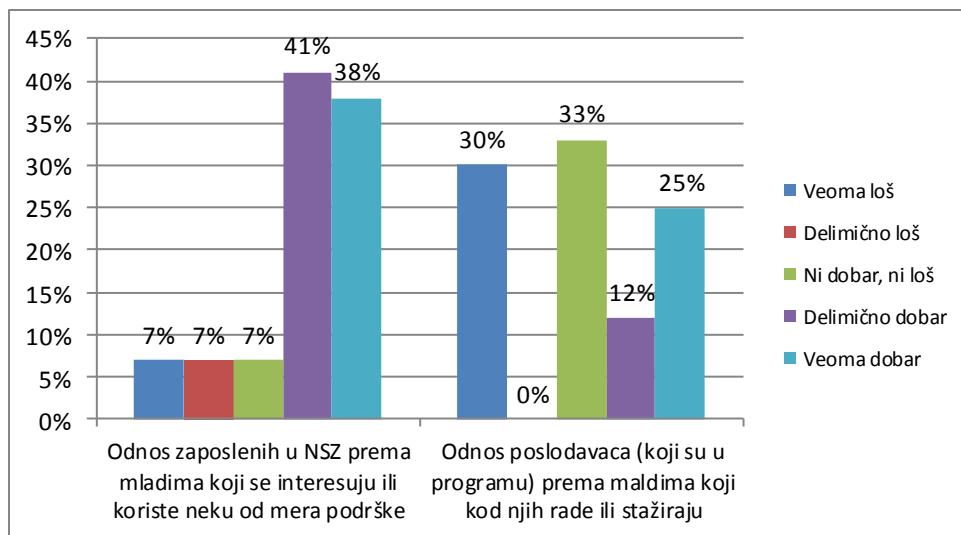
Kada je u pitanju ocena odnosa zaposlenih u NSZ prema mladima koji se interesuju ili koriste neku od mera podrške, 72% ispitanika/ca ju je ocenilo kao delimično i veoma dobru a samo 8% kao veoma lošu. Kada je u pitanju ocena odnosa poslodavaca koji su u programu prema mladima koji kod njih rade ili stažiraju, 37% ispitanika/ca ju je ocenilo kao veoma dobru a 27% kao veoma lošu pri čemu je izrazito nezadovoljstvo primećeno kod mladih u Čačku.

Efekti mera LAPZ 2012. godine na zapošljavanje/samozapošljavanje mladih u KV, ČA i GM

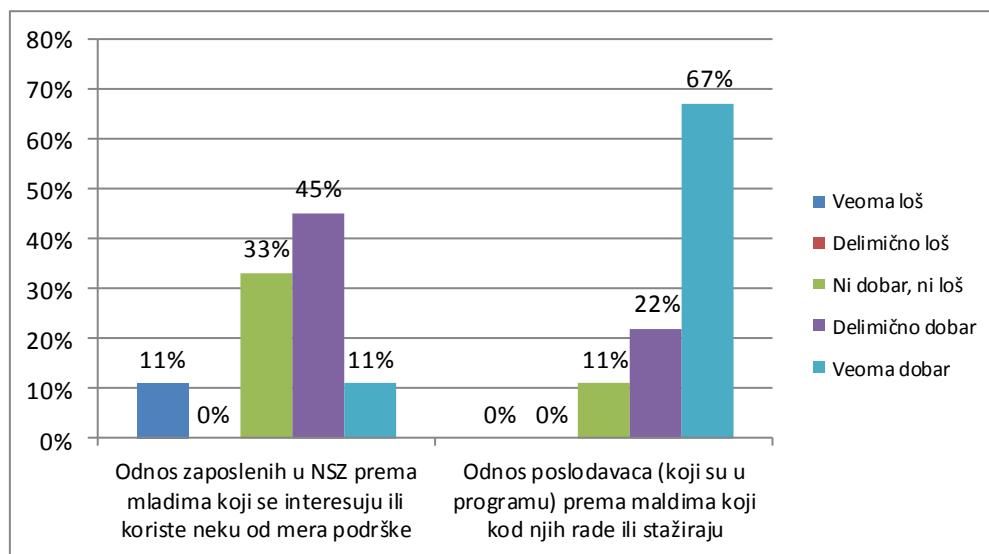

Dole je dat pregled ocene odnosa po gradovima.

ČAČAK

GORNJI MILANOVAC

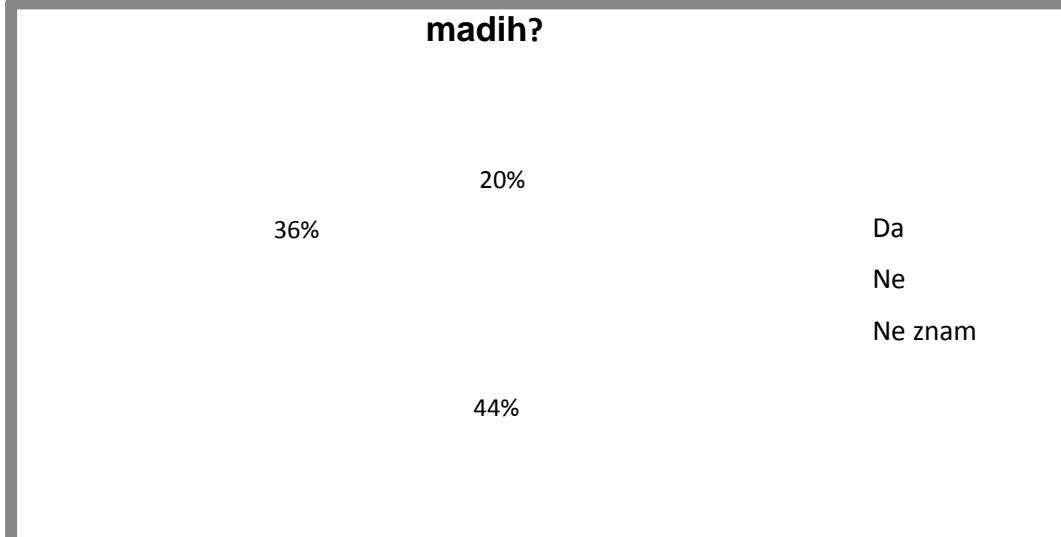

4. UNAPREĐENJE MERA PODRŠKE

Prilagođenost mera podrške potrebama mladih

Kada je i pitanju stav ispitanika/ca o nivou prilagođenosti mera potrebama mladih, njih 44% smatra da nisu dok je 36% izjavilo da ne zna. Samo 20% ispitanika/ca je izjavilo da mere jesu prilagođene potrebama mladih.

Da li su mere podrške prilagođene potrebama mladih?

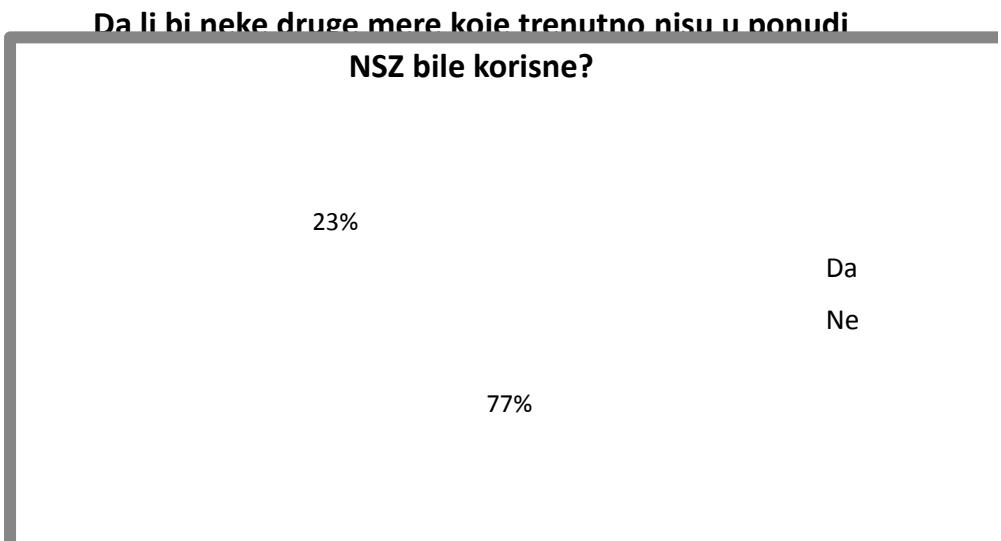
Dakle, ispitanici/ce su u 44% slučajeva smatrali/e da mere zapošljavanja nisu prilagođene mladima u njihovim opštinama, a jedan deo njih je kao argument naveo visoku stopu nezaposlenosti mladih i istakao da mere nisu usklađene sa realnom potrebom tržišta.

Ono što je potrebno menjati kako bi se mere unapredile prema ispitanicima/ama je sledeće:

- Izdvajati više sredstava za mere zapošljavanja
- Produciti trajanje mera, a onima koji su se pokazali kao uspešno omogućiti dalju podršku (davanje pozajmica, grejs period i sl.)
- Uvesti više obuka i edukacija za mlade i mogućnosti za sticanje prakse
- Prilagoditi mere potrebama OSI
- Raditi više na motivisanju mladih
- Konsultovati mlade i uvideti realne potrebe mladih
- Uvesti kontrolu poslodavaca
- Oslobođiti više radnih mesta za mlade

Druge mere podrške koje bi bile korisne

77% ispitanika/ca smatra da bi uvođenje novih mera koje nisu trenutno ponuđene od strane NSZ bilo korisno

Na pitanje koje su to mere, ispitanici/ce su naveli sledeće:

- Više pripremnih mera za sticanja znanja, iskustva i radne prakse
- Mere podrške za uspešne i nakon isteka subvencije/mere
- Subvencije preduzetnicima za nova radna mesta uz oslobođanje/umanjenje poreza na određeno vreme
- Uvođenje mera za više delatnosti (ne samo za proizvođačke)
- Ponovo uvođenje „prve šanse“
- Mere prilagođene OSI
- Analizirati i preuzeti neke uspešne „start up“ mere iz EU/ili okolnih zemalja

Jedan deo ispitanika/ca je takođe istaklo da bi za poboljšanje mera za zapošljavanje u narednom periodu bilo od velikog značaja da se bolje kontroliše trošenje dodeljenih sredstava, da se uvede veća kontrola poslodavaca i da se sprovođenje mera detaljnije prati i kontroliše.

Konačno, mladi koji su bili korisnici/ce lokalnih mera za zapošljavanje nikada nisu bili konsultovani/e prilikom izrade LAPZ (100% ispitanika/ca je izjavilo da nije bilo konsultovano).

ZAKLJUČAK SA PREPORUKAMA

Obzirom da je ovakav tip istraživanja prvi put rađen na teritoriji Srbije, može se reći da je dobijen prilično kvalitetan uvid u stanje zapošljavanja i efektima istih za kategoriju mladih do 30 godina a definisano LAPZ bez obzira što je predmetno istraživaje obuhvatilo samo tri grada u Srbiji.

Nalazi desk istraživanja pokazuju da postoje napor i ključnih institucija (NSZ, LS, LSZ) da se bave problemom nezaposlenosti u smislu da se iz godine u godinu kreiraju mere za podsticaj zapošljavanja i samozapošljavanja kako na nivou države tako i lokalnih samouprava, ali da oni nisu dovoljni i da je na problemu potrebno raditi efikasnije i efektnije. Nalazi istraživanja upućuju da su LAPZ uprkos činjenici što definišu mlade do 30 godina kao izrazito vulnerabilnu kategoriju izuzetno malo pograma i sredstava opredelili za ovu grupu. Ili u slučaju kada jesu, ove mere nisu bile realizovane ili pak nisu dale očekivane rezultate (kao u slučaju Gornjeg Milanovca gde je više od 50% mladih bez posla danas, ili u Kraljevu gde jedinom ostavljenom merom (od četiri planirane), nije bila obuhvaćena niti jedna mlada osoba do 30 godina. LAPZ pokazuju **odsustvo dubljih analiza problema nezaposlenosti mladih**, postoje samo opšti statistički podaci o broju nezaposlenosti bez ikakvog dubljih razmatranja koja bi uzela u obzir različite kategorije mladih po polu, starosti, stepenu obrazovanja, mestu prebivanja (urbano/ruralno), itd. te u skladu sa dubinskim nalazima problema definisale konkretnije ili pak adekvatnije mere. Takođe, iako mnogi LAPZ navode da će se praćenje i procenjivanje raditi po indikatorima, sistem praćenja i procenjivanje efekata mera LAPZ, nisu najjasnije definisani, odnosno **ne postoje matrice za praćenje i procenjivanje efekata sa SMART definisanim indikatorima, vremenskim okvirom i odgovornostima** niti postoje javno dostupni izveštaji o nalazima praćenja i procene efekata iz godine u godinu.

Nalazi ankete pokazuju nejednak udeo korisnika/ca mera u odnosu na rod, starost i obrazovanje. Očigledno je da je mera program pripravnik privukla više žena, dok su mere subvencija za zapošljavanja, samozapošljavanje i javnih radova bile prihvatljivije za muškarce. Takođe, u merama je primetna i znatno veća prisutnost muškaraca u uzrastima 20-24 i 30-32 godine.

Kada je pitanju *obrazovanje ispitanika/ca*, raduje činjenica da je veliki broj korisnika mera visoko obrazovan, skoro 60%, ali izaziva zabrinutost da je upravo polovina njih danas bez posla. Posebno zabrinjava činjenica da je veliki broj nezaposlenih, a fakultetski obrazovanih mladih koristilo mero program pripravnik upravo namenjenu mladim i fakultetski obrazovanim ljudima do 30 godina. Iako su se korisnici ove mere pozitivno izrazili u vezi nje pre svega u smislu sticanja radnog iskustva, prestankom ove mere njih 56% danas nema posao.

Kada je u pitanju *zaposlenost/nazaposlenost ispitanika/ca*, ukupan procenat nezaposlenih ispitanih mladih ljudi iznosi 42%. Ako na to dodamo i činjenicu da ih je 60% duže od godinu dana već bez posla, postavlja se pitanje realnog uticaja i održivosti korišćene mero. Sa druge strane, ohrabruje činjenica da se povećava trajanje zaposlenosti onih mladih koji su izjavili da su zaposleni, najveći broj njih 52% je zaposlen između 1-2 godine što ukazuje da su oni odmah nakon korišćene mere nastavili sa radnim angažmanom. Takođe, raduje i činjenica da

je najveći broj mladih ljudi, njih 90%, zaposlen u privatnom sektoru (od čega 38% njih u sopstvenoj firmi), čime se pokazuje snalažljivost, izdržljivost i održivost mladih na ukupnom tržištu, ali i neophodnost za daljom podrškom kako bi se u istom sektoru i zadržali i značajnije učestvovali u opštoj ekonomiji zemlje. Kao bitna zapažanja kada su u pitanju nalazi zaposlenih mladih su i to da su mladi formalno zaposleni što ide u prilog borbi protiv „rada na crno“, te da su uglavnom na radnim pozicijama u skladu sa stepenom obrazovanja. Ohrabruje i činjenica da je puno mladih samozaposlenih fokusiralo svoju delatnost na proizvodnji ili pak traženim tržišnim uslugama poput IT ili stranih jezika. Ipak, istraživanje nas je suočilo i sa činjenicom da najveći broj mladih radi u proseku za oko 270 EUR što je mali iznos ako imamo u vidu da se radi o mladima koji su uglavnom visoko obrazovani i koji svoje porodice tek treba da stvaraju.

Kada su u pitanju same mere podrške LAPZ, jedan od interesantnijih nalaza je onaj gde skoro 80% ispitanika/ca ocenjuje program pripravnik kao dobru mjeru, ali nakon koje je nezaposleno ostalo 56% mladih ili gde 50% ispitanika/ca ocenjuje program javnih radova jako visoko, ali nakon koje 83% njih ostaje bez zaposlenja. Takođe je interesantno što je najlošije ocenjena subvencija poslodavcima, što će se i u komentarima ispitanika pojaviti kao mesto koje traži posebnu pažnju u smislu veće kontrole poslodavaca, a da ih je u suštini danas nakon te mere samo 13% nezaposleno. Kada se pogleda današnji radni status ispitanika primetno je:

- a) da su oni/e ispitanici/ce koji/e su bili/e deo subvencije poslodavcima za nova radna mesta danas najviše zaposleni/e (87%), a odmah do njih i oni ispitanici/e koji/e su koristili/e subvenciju za samozapošljavanje (69%), dok su najmanje zaposleni oni ispitanici/e koji/e su koristili/e javne radove (17%) i program pripravnik (44%).
- b) da su svi/e oni/e, dakle 100%, koji/e su koristili/e meru javnih radova i subvenciju poslodavcima za nova radna mesta danas zapošljeni/e u privatnoj firmi dok su se oni/e koji/e su koristili/e meru samozapošljavanja zadržali/e 88% u sopstvenom poslu a njih 22% otišlo kod poslodavca. Korisnici/e programa pripravnik su svoje mesto danas našli svuda jednakoj tj. jednak procenat ih je u privatnoj, sopstvenoj, držvnoj firmi i lokalnoj samoupravi.
- c) da su svi/e koji/e su koristili meru subvencije za samozapošljavanje (njih 100%), subvenciju poslodavcima za nova radna mesta (njih 87%) i javnih radova (njih 100%) izjavili/e da je korišćena mera donela konkretnе promene i to pre svega u vidu pozitivnog podsticaja, radnog staža i zdravstvenog osiguranja, sticanja radnog iskustva, prestanak „rada na crno“, mogućnost da se radi ono što se voli i sl. Samo 11% njih koje je koristilo meru program pripravnik je ocenilo da im je ova mera donela nekakvu promenu i vezali su je isključivo za radni staž.

Pored ovih kvantitativnih pokazatelja, ispitanici/ce ukazuju na puno dobrih strana korišćenih mera među kojima su najzastupljenije one da su ove mere prilika za započinjanje posla, zaposlenje, sticanje radnog iskustva što su svakako danas najveći izazovi za mlade nezaposlene ljudi te često i ključni pokretači donosioca odluka. Kao loše strane navode nedostatak finansijskih sredstava, nedovoljnu kontrolu poslodavaca, trajanje mere i nedostatak plana izlaska iz mere, loš kriterijum odabira korisnika i niska zarada što su svakako mesta na koje donosioci odluka ali i one institucije koje odluke sprovode moraju da obrate pažnju. Ovo su upravo mesto koja mogu da obezbede da se nivo kvaliteta mera podiže u značajnijoj meri.

Kada su u pitanju *druge mere NSZ* koje su ispitanici/ce koristili, interesantan je podatak da je o aktivnim merama zapošljavanja samo 33% saznavalo preko NSZ dok je ove mere koristilo ukupno 23% ispitanika/ca pri čemu su od preko 20 mera koje NSZ nudi ispitanici/ce najviše koristili/e stručnu praksu i edukacije u poslovnim smatraljući da sajmovi zapošljavanja nemaju velikog značaja. Ove činjenice stvaraju povod za pitanja koliko su mere koje nudi NSZ efikasne i efektivne, kako se komuniciraju sa onim kojima su namenjeni, koliko su komplementarne sa onim koje se nude LAPZ, šta je jasna linija razgraničavanja mera LAPZ i NSZ, tj. zašto se iste mere preklapaju, zašto nekih kategorija nema obuhvaćenih merama (poput mladih do 30 godina u Kraljevu), ima li i kakve efekte je dala koordinacija NSZ i LSZ, itd. Ovim se jasno dokazuje **nophodnost** da se procesom kvaliteta planiranja, sprovođenja i praćenja mera moraju jednako i komplementarno baviti svi učesnici procesa od NSZ, LSZ i LSM do samih korisnika (pri čemu među korisnike treba uvrstiti i biznis sektor kao korisnika subvencije za nova radna mesta ili u budućnosti nekih novih mera). Ovo pogotovo ako uzmememo u obzir podatak da veći broj ispitanika/ca ocenjuje odnos NSZ prema korisnicima kao delimično dobar a odnos poslodavaca prema mladima koji kod njih rade ili stažiraju loš pri čemu je NSZ jedan od ključnih korespondenata u ovoj saradnji.

Kada je u pitanju *unapređenje mera podrške*, veliki broj ispitanika/ca skreće pažnju da mere nisu prilagođene potrebama lokalnog tržišta ukazujući kao posledicu veliku stopu nezaposlenosti. Stoga je sasvim za očekivati bilo da ispitanici/ce vide veće ulaganje finansijskih sredstava, podršku tokom i nakon izlaska iz mere te kontrolu kvaliteta čitavog procesa a pre svega poslodavaca kao značajne faktore unapređenja čitavog procesa zapošljavanja i samozapošljavanja. Osim toga, postojeće mere koje ne pokazuju dovoljno efikasnosti i efekte treba zameniti drugima među kojima bi svoj mesto mogle da nađu mere za sticanje znanja i iskustva, mere dodatne podrške za uspešne korisnike mera, mere za podsticanje više delatnosti, mere prilagođene OSI, start-up mere EU koje su pokazale dobre rezultate, mere oslobađanja/umanjenja poreza preduzetnicima i firmama za nova radna mesta. Na sve ovo treba dodati i neophodnost ili preduslov unapređenja postojećih ili uvođenja novih mera a to je direktno uključivanje mladih nezaposlenih lica u izradu LAPZ obzirom na činjenicu da je njih 100% izjavilo da nije nikada bilo konsultovano tokom procesa izrade LAPZ. Ne treba zaboraviti da se radi ne samo o mladim licima o čijoj sudsini se planira već i budućim značajnim saradnicima koji mogu pomoći kako u promociji dobrih praksi tako biti podrška novim mladim nezaposlenim licima ali i donosiocima odluka i institucijama koji odluke sprovode.

Na osnovu gore iznetih zaključaka, bilo bi *preporučljivo*:

1. Posebnu pažnju obratiti na proces formiranja LAPZ ubuduće i to:
 - a) istražiti konkretnije potrebe lokalnog tržišta i jasno identifikovati potrebe za ljudskim kapitalom (od godine do godine)
 - b) mere da budu zasnovane na rodno zasnovanim principima, da se detaljnije istraže potrebe i specifičnosti različitih kategorija nezaposlenih lica u odnosu na pol, starost, obrazovanje

- c) da se razvije jasno definisan sistem pačenja i procenjivanja efiksnosti i efekata mera zasnovan na SMART principu
 - d) da se omogući veća participacija mladih nezaposlenih, ali i zaposlenih lica u svim fazama, od kreiranja do evaluacije efekata
2. Donosioci odluka (LSZ i LS) i sprovodilac odluka NSZ da razmisle i uzmu u obzir dobijene preporuke ispitanika koje mogu značajno da unaprede efekte LAPZ, pogotovo one koje se odnose na izdvajanje finansijskih sredstava, podršku tokom i nakon izlaska iz mreže kontrolu kvaliteta čitavog procesa a pre svega poslodavaca. Pored ovih mera uzeti u obzir i iznete predloge novih mera.
 3. Da se efekti ostalih mera koje NSZ nudi analiziraju i revidiraju one koje daju najmanje efekata i koje su najmanje korišćene od strane nezaposlenih lica.
 4. NSZ da intenzivira komunikaciju sa mladima o aktivnim mera za zapošljavanja preko društvenih medija i drugih internet kanala.
 5. Da se NSZ i LSZ ponudi upitnik korišćen tokom ovog istraživanja kao sredstvo kojim mogu da ispituju i prate efekte mera zapošljavanja na svojim teritorijama te efikasnije i efektivnije planiraju i prate mere iz godine u godinu i tako postave svojevrsni *benchmarking* sistem koji će im omogućiti činjenično bavljenje problematikom.
 6. Proširiti istraživanje na čitavu teritoriju Srbije pri čemu fokus staviti na posmatranje praksi između različitih delova Srbije. Na ovakav način će se dobiti uvid ne samo u opšte efekte mera zapošljavanja mladih već i prakse postupanja institucija po predmetnoj temi po regionima.
 7. Podstići obostrano veća otvorenost i saradnja odgovornih institucija (NSZ, LSZ, LSM), OCD koje se bave problemom nezaposlenosti i mladih i njihovom većom mobilnosti na tržištu rada i biznis zajednice u smislu razmene podataka i pokretanja zajedničkih i redovitih inicijativa predmetnih analiza, kreiranja-testiranja-adaptiranja rešenja i praćenju efekata istih.

-KRAJ IZVEŠTAJA-